

Kőbányai János

Koronavírus-napló

Miután „Múza koronavírus idején” címmel szorongásaimat egy cikk formájában és terjedelmében megírtam újabb, már a második karanténomban, Budapesten, s elküldtem az első szerkesztőségbe, hogy tapogatózó kételyeimmel diskurzust kezdjek az új helyzet(em)ről, vagy abba belépek („meglélt”) hazámban – mindenesetre abban a hazában, ahol nyelvileg és történelmileg, s mi több: a saját történetem jogán is diskurzusképes vagyok –, rögtön nekiláttam, hogy szűkebb portám előtt söpörjem fel a koronavírus okozta szélvihar avarját.

Mi legyen a *Múlt és Jövővel*?

A felszínen: a következő folyóiratszámmal, az év eleji pályázatokkal – amelyek a politika felkavarta porban eltűnni látszanak –, mi legyen a munkater-

vekkkel, s sürgős fókuszáltságukban: a munkába vett könyveinkkel, amelyekkel lóhalálában szeretünk volna elérni az április 24-i (pontosabban: 20-i, hiszen a szállítás is néhány nap, a folyóirat első negyven-ötven példánya pedig valahányszor a nyomdából, a nyomdász személygépkocsiján érkezik ki a standra) Budapesti Könyvfesztivál célslagját, sőt: még ugyanazzal a svunggal az ünnepi könyvhét akadálya átugrásának is nekifeszülve, hiszen – sajna Magyarhonban ilyen feszes az olvasókkal találkozás alkalmainak a ritmusa – ez pedig a Millenáris Parkból, a fesztiválhelyszínről levonulás után alig másfél hónap után következik be. Ezért az újabb szerkesztés-nyomda-szállítás fogaskerekei közé vetéshez kevés marad az idő, s majd csak a

A szerző fotói

Kőbányai János

Múza koronavírus idején

Az egyik hetilapban olvasom a sorozatot – persze interneten, mert karanténban, sőt karanténláncban leledzem (a velencei karneválról Izraelbe utazván füleltek le ott tizennégy napra, s majd onnan az utolsó géppel visszautazva, Budapesten nyúlt utánam a karanténlét) –, hogy mit olvasnak a magyar

írók kényszerű elzártságukban? Persze az olvasás túlzás, hiszen csak rutinosan szánkázik végig a szemem a képernyősorokon, mert – lehet, önzőn magamból kiindulva – az érdekelne, hogy az írók mit írnak most, a merőben új, a középkor óta nem tapasztalt helyzetben?

könyvheti stand lepakolása után lehet egy-két hétig felszabadultabban levegőt venni, az őszi (Pozsonyi Piknik) szinte kötelező jelenlét felmutatásáig, amely már szintén oly idegeskedően rohan bele a karácsonyi könyvvásárba – amely a nevével ellentétben a szakma számára már október végén elkezdődik...

De ez a kényelmes – abból a szempontból, hogy a gondolkodásra nem teremtett sok időt, noha ez lenne a szellemi munka motorja – mókuskerék most összetört. Már március 11-én bejelentették, hogy a könyvfesztivált lemondják, s az ünnepi könyvhét megtartása is kétséges. (A hónap vége felé ez a kétség is feloldódott: nem tartják meg. Esetleg ősszel mindkettőt egybevonva, noha/amikor is sok előrejelzés szerint a vírus megkezdí lerohanó pusztítása második etapját.)

A pauza akár felszabadítóan is hathatna, mert fölment a beígért feladatok teljesítése alól, amelyeket a normális kerékvágásban sem mindig sikerül száz százalékosan megvalósítani – a könyvfesztiváli prospektusba már február elején le kellett adni a megjelenő könyvek „félkamu” listáját – „félkamu”, mert hol vagyunk még a kötetek pontos gerincméreteitől, tipográfiájától, árától (nyomdai költségek-

től), szerzővel egyeztetett, vagy tőle bekért fülszövegűtől. Most itt az ürügy a lazításra, mert a verkli elakadása nem rajtunk múlt. „Cserébe” ajándékba kaptuk az ölbe hullott halálos csendet. A végtelenített alkalmat a magába zárkózó elgondolkodásra: múlton és jövőn. Dacára, hogy az eddig ismert jövő most elhomályosult, vagy inkább – nem folyamatról, hanem hirtelen eltörésről van szó – elvillant a horizontról. S nem paradoxonként: vele a múlt is kitűnt mögülnk, hiszen a folyamatosan alakított jövő is ráépül, mert eleddig éppen e megcélzott jövő múltja alapzatára igyekeztünk felhúzni a házat, amelyben a lakhatásunkat elképzeltük.

Igen! A képzelet torpant most meg, oly végzetesen irányt veszve. Az eleddig vékony és a szellem számára kevésbé érdekes mesgye: a jelen vette át a főszerepet. A napi – emberi életekből-sorsokból pusztá számmá jelentéktelenedő – halottak, lélegeztetőgépre tettek „mennyei mutatói”, az elszigeteltség nehezen, így és úgy is értelmezhető szabályai: szigorításuk vagy enyhítésük információi az internetes újságokból, s ezeken túllépően – ez ugyan tartalmazza a múlt és jövő dimenzióit (mert a hatalom eredete és megtartása a múlt és jövő most

Sőt: az még jobban érdekelne, hogy mit nem írnak? Mit hagytak félbe, milyen gondolatok, tépelődések közepette? Mi lesz most a világgal? Vagy egzisztenciálisabb mohósággal: mi lesz a szakmájukkal/hivatásukkal az ismeretlen erővel támadóterjedő ellenség ellen viselt háború következményeképp? Hogyan változik a szerepük ebben a katasztrófában? Meg tudnak felelni a még paramétereit sem mutató kihívásnak, vagy el kell szenvedniük még a szerep- és funkcióvesztést is az egzisztenciális fenyegetettség tetejébe? Ugyanis, (Cicero kolléga szerint) „háborúban hallgatnak a múzsák”. De.

Vajon ezúttal nem hallgatnak-e el örökre? Fókuszáltabban: az időnek, amelyből mint individuumok s mint alkotók egyaránt kibontakoztak, most vége szakad, mert *hic et nunc* parancsra „mindennek más távlatot ad”, (még) nem a „halál”, hanem az előtűnk álló néhány hónap vagy év tapasztalata s nemkülönben gazdasági és pszichológiai következményei: ami után „semmi nem lesz már ugyanaz többé”. S ezzel minden, amit a kollégák írtak, s főképp, amit többévi vagy csak heti munkarendjük szerint készültek írni, egy csapásra érvényét és súlyát veszti.

szétzilálódott paramétereik között lebeg), de milyen lehangolóan: mert ebben a helyzetben is a globális vagy akár Istentől eredő, s ezért új korszakot nyitó átkot mindkét, tehát eredendően ugyanaz oldal a mindennapi, s a lokális uralom szempontjaira igyeksenek lefordítani –, s nemkülönben a „hogyan vagy?”, „hogyan viselsz” telefonbeszélgetések, amelyek szigorúan, de egyre fáradtabban az aznapokra koncentrálnak. Ebbe az intervallumba tartozik a napi mozgás megszervezése: a lakás, a folyosó hosszában „gyaloglásokban”, szőnyegre lekuporodó tornagyakorlatokban, a rendőrség által is ellenőrzött vörös cédulás otthoni karanténban, vagy onnan kiszabadulva a választékosan kigondolt magányos sétapályákon: elhagyott utcákon, a Duna-parton egy padon vagy kövön ülve élvezve a régi-új örömet:

Más korszakokban is voltak paradigmaváltások, természetes – úgynevezett mennyiségiből minőségivé érő – roppant változások, forradalmak, sokszor gyilkosabbnál gyilkosabb háborúkat is beindítva. Amelyek után nem lehetett a neveltségessé válás ódioma nélkül olyan hangon, olyan mondánivalóval megszólalni, mint a nagy változások előtt.

Ezek a változás-váltások azonban évtizedek, sokszor évszázadok lassú érlelődése következtében lobbantak be a napra, amelynek évfordulójára örömmel vagy gyásszal emlékezünk. Feltehetően azért, mert mindezt emberek, illetve emberek tár-

egy nyaláb napsütés reményteljesen delejező sugárszárait. S idetartozik még a napi betevő beszerzése, ahol a boltokban, a gyógyszertárban be kell mondani – sőt személyi kártyával igazolni – az elkülönítésre használt életkort a „sávós” kiszolgálás (koronavírus-kori fogalom) okán, hogy a meg-(be-)szerzett zsákmánnyal gyorsan hazaiszkolva latolgassuk, hogy a szerzemény vajon meddig lesz elég? S vajon lesz-e utánpótlása?

Elvileg a jelenből mesterségemnek nem a címe, de sors(talanság)a: a könyvek is kiszakíthatnának. Az egy-két ezer éven keresztül egymásra rétegződő szövegek kora, vagy csak az akár az európai reneszánszsal kezdődő – egyébként egy járványsztorival indító (Boccaccio: *Dekameron*) – modern irodalomé, abból a szempontból mindegy is, hogy a

sadalmi idézték elő, mert emberek közti viszonyokból, emberek által álmodott és megvalósított technikai vívmányok következtében álltak elő.

A szakadék, amelybe most zuhantunk, néhány hét alatt nyílt meg alattunk. S csak ahogy kapaszkodók nélkül pörgünk le az örvénybe, egyre világosabban körvonalazódik, hogy tartamától függetlenül – legyen az néhány hónap vagy év – nem élhetünk úgy tovább, hogy a ma belénk hatoló trauma fenyegetése ne hatványozódna tovább. Ezzel átrendezve a „mindennapi élet” összes dimenzióját – amiből automatikusan következik az összes emberi

Gutenberg-galaxis kori, avagy a mostani, s a koronavírus-korszak által még egyeduralkodóbbá váló, képernyőn látható, illetve odahívható-downloadolható formájukban.

Hittem.

De nem, mégsem.

Lehet, leplező vallomás egy író és könyvkiadó részéről, de ez az opcióillúzió most tartós felfüggesztésbe került. Ugyanis éppen ez az agresszív, s a globusz két sarkát átívelőn egyaránt és mindenhol terjedő koronavírus: a jelen olyan áthatóan és a tömegkommunikáció révén olyan egyminutumra pendülően bénít le, hogy a múltat és jövőt összeabroncsozó irodalmat iktatja ki vagy teszi tartósan zárójelbe. A híreken csüngés, amelyekből a szabadság esélyeit morzsáznánk ki, s mellette nem a telje-

sen leredukált egzisztencia megszervezése, hanem a jövőtlensége miatti aggodás olyan kontextusokba szorítja az adott pontról egy másikba tartó elbeszélést, amelyek most – meddig? – teljesen kiiktatottak az érdeklődésből.

*

2020 februárjának utolsó harmadában izraeli (jemeni származású) feleségemmel a már második évtizede folyó program keretében, amelynek során bemutatom neki Európát, hogy megszerettessem vele szűkebb pátriám nevezetességeit és kultúráját, a már több éve tervezett, s most éppen a koronavírus korszak európai induló gócpontjaként a történelemben lépő, sőt: a karanténak (*quarantena*) is

prioritás gyökeres magából kifordulása. Annál is inkább, mert nem emberrel küzdünk, hanem a természettel, amely már a klímaváltozással (de hirtelen lekerült a napirendről) belengette az emberiségnek a jelenlegi társadalmi és technikai berendezkedésével szembeni toporzékoló elégedetlenségét, s most pedig néhány denevér döglétes sárkánylehetéből kiáramló hadsereg feltartóztatatlan menetelése pusztít – s e csapás által vajon milyen bűneinkre kapunk fenytést? (Kitől? Ahogy az apokalisziszokban is a létező, vagy a választalanságunk teremtette Isten felelőssége is óhatatlanul felhorgad.)

Voltak az emberi történelemben eddig is, a mai-nál gyilkosabb járványok. De nem a megbetegedések és halálesetek – az előzőekhez képest még mindig elenyésző – száma a fenyegető, hanem a környezet, amelyben zajlik. A globális bekötöttség és függőség, amelynek hosszú távú hatásai lehetnek példátlanul rombolók, mert éppen a hosszú és kényelmes életet szolgáló technikai fejlettség révén – nem kevés paradoxonként – képes totális eredményességgel visszarepíteni egyfajta sci-fisített közép-korba.

nevet adó Velence karneváljáról – jellemző sorsomra, hogy nem a turistalátványosságra, de annak keretében egy korszak nyitányára sodort el, nem először az életemben az érdek(lődés)em –, az egy éven belül harmadszori, március 2-án megtartott izraeli választásokra katapultáljuk magunkat, még február elején megannyi autóbusz- és repülőtársaság kínálatában válogatva. Az útitervet úgy állítottam össze, hogy néhány nappal az elkeseredett megméretés, vagy inkább a sokszínű izraeli társadalom politikai és a közeli purimot (március 10.) is megelőlegző felvonulása, azaz a karneváli szezon folytatása előtt érjünk földet Tel-Avivban, hogy ki ne hagyjuk a felcsapó dráma végkifejlet előtti habzását: az esti műsorok politikai riportjait, vitáit és kommentárjait, s leginkább az azokat kigúnyoló *Eretz nebederet* satirikus műsor sokkal mélyebbre ásó heti (szerdánkénti) jelentkezéseit, amelyek számomra: Ágai Adolf, Nagy Endre és Karinthy Frigyes művei ismerőjének – azaz magyarnak – és az ő szellemüket a Szentföldre plántáló Avigdor Hameiri kiadójának kvadrofon élményt nyújtanak. Hogy az esti tévéműsorokig – *Arutz 12* – az időt hasznosan eltöltssem

a fapados járatok szűken mért csomaglehetőségei közé – az irodámat: a laptopomat, külső meghajtókat, fényképezőgépet (szinte fölöslegesen, mert az okostelefon, sajna, ezt is majdnem tökéletesen pótolja) muszáj magammal hurcoljam – becsomagoltam egy könyvet is, amit már évek óta – mint kiderült: többször is megvettem a könyvgondoláknál – szerettem volna elolvasni, egy régi, de nem befejezett „projektem”, az I. világháború a magyar irodalomban miatt. Heltai Jenő *Álmok bázis* című könyvét, amelyről valahol, talán egy lábjegyzetben azt olvastam, hogy I. világháborús témájú könyv, s hangjában és kidolgozottságában teljesen elüt az író könnyed, humoros műveitől. Gondoltam, hogy a választásokig hátralevő néhány napon a tévéműsorokig és kitérőgálásukig tartó lassú délutánokra remek program lesz a könyvet végre kipipálni. De már Velencében, ahol az első három nap még a karneváli forgatagot élveztük, sőt: a múzeumok „kötelező”, s ezért előre betervezett, a város térképén kijelölt köreit sem abszolváltuk – szerencsénkre egy fergeteges *Szerelmi bájitalt* a Fenice színházban és egy kihagyhatatlan Vivaldi-koncertet (feleségem

Abba az új elbeszélésbe, ahol az írónak – akit kétezer éve ismerünk karaktere általánosítható jellemzőivel – nem lesz szerepe. Vagy, ha újra szerepet osztanak neki, az biztos nem az lesz, amit eddig ismertünk. Hanem mi? Ez az, amit nem tudni, ez az, amire most oly türelmetlenül várom a választ. Vajon hogyan vélekednek erről a kollégák a lehet, Titanic-órákban?

Három hete az elmélyültségnek kedvező izraeli karanténban – az országban akkor 17 pozitív tesztet, Magyarhonban hármat vagy négyet regisztráltak – az antológia összeállító sürgetésére megírhat-

tam két Trianon centenáriuma írt cikket, zsidó (s vele óhatatlanul holokauszt) szemszögből. (Kettőt is, mert az első elkanyarodott önéletrajzi vizekre, a kért „tudós” esszé helyett.) Két hét múlva már biztos nem tudtam volna kipróbálni magamból ezeket az írásokat. Ugyanis mindkét katasztrófa fájdalma és színei oly hirtelen megfakultak az újnak a rohanó árnyékot vető elsötétülésében. Az én pszichémben – és feltehetően a megcélzott olvasóéban. A *mai* pszichémben, s a *mai* olvasóéban. S az a kérdés, hogy az új trauma gyomrozása után a régi begyógyulatlan traumák és „kollektív emlékezetek” vajon

visszanyerik-e az (akárcsak még egy hónapja érzékelt) eredeti vagy ahhoz közeli sajtóságukat, diskurzust generáló mivoltukat?

A Trianon-antológia június elejei megjelentetése – hál' istennek nem az én fejfájásom, hogy lesz-e addigra nyomda? terjesztés? S persze: érdeklődés? – a könyv összeállítása pillanatában a kiadó számára bombasikerrel kecsegtetett intellektuális, s talán anyagi vonatkozásban is. Az áprilisi könyvfesztiválra magam is ósz óta gőzerővel készíték munkatársaimmal négy könyvet, plusz a *Múlt és Jövő* új számát. (Benne Konrád Györgyre emlékezik hat

jeles szerző.) Egy könyvnél¹ – a szerző súlyos betegsége miatt is – ugyan megnyomtam a nyomdagép gombját, noha a sajtópéldányokat sem tudom eljuttatni a szerkesztőségekbe, akiknek most kisebb-nagyobb dolguk van, mint hogy recenzálják. A saját munkatársaimnak azt kommunikálom, hogy minden a szokott menetrendben menjen a nyomdai leadásig, hogy késedelem nélkül lehessen a járvány lecsengése után előállni velük.

De magamnak mit mondok?

A készülő „projektek”-nek lesz-e addig aktualitásuk? Aktualitáson valami egészen mást értve,

művészetterápiás óráin már több éve Vivaldi muzsikájával nyugtatja és készíti elő a hátrányos helyzetű és idegzetű, főleg orosz újbevendorló családok gyerekeit gyógyító óráit) a hely szellemének megfelelően, egykori működése színhelyén, a Santa Maria della Pietà-templomban (mindkét intézményt a pompás élményszerzésünk után két napra bezárták) igen, és így egy bő hetünk maradt a képtárákra –, amikor az egyik reggel, szálláshelyünk-ről, a Lidóról a Szent Márk térre (Zattere állomásra) hajóztunk, szájmazskos rendőrök és katonák fogadtak és szűrték a Szent Márk tér irányába hullámozó tömeget. Ettől fogva az új időknek új divatját követő szájmazsk-jelmez hullámozott rá a legváltozatosabb korok módiját követő maskarákra, amelyek viselői egész Európából szerintünk annak az érzésüknek adtak – tudat alatt – kifejezést, hogy szívesebben élnének évszázadokkal ezelőtti korokban, amelyeknek néhány napos megélésére Velenecé, a maga komplett díszletével és kulisszáival méltó illúziót nyújt. Korokba, amelyekről csak olvashattak, tehát a jelenről visszapattanó múlt éltető erejét, a békés, noha költséges (egy-egy ilyen jelmez heti

bérlése is több ezer euró) *present continuous* diadal-maskodását reprezentálják.

Ahogy a repülő indulásáig teltek a napok, úgy ürült ki a város és telt meg szájmazskokkal, noha a rokokó jelmezek vonulása is még makacsul tartotta magát – vagy, azért, mert viselői nem akarták tudomásul venni az új-jelen éppen rendszerre kifejlődő szokását, vagy azért, mert ha kifizették a kölcsönözhető illúziót, maradéktalanul ki akarták szűrni belőle a nosztalgia óborát, arról nem beszélve: mi lehet stílusosabb, mint megélni a *Halál Velencében*. A tartózkodásunk közepére tervezett gettólátogatás során már egy zsinagógába, múzeumba sem léphettünk be, s csak tört héberséggel beszélő fiatalemberek sietős dobozolásával ütközöttünk – akik a bizonytalanságba burkolózva találgatták, hogy mikor nyithatnak ki ismét. (Pedig egy riportot szándékoztam írni a *Múlt és Jövő* számára, ha már itt vagyunk. A gettóról, mely helyről és névről neveztetett el a tőle konkrét helytől, időtől, névtől függetlenné vált fogalom, akárcsak a karantén.) Esténként az okostelefonból azt a tudást próbáltam kinyerni a magyar és az izraeli portálo-

amit a fogalomnak tulajdonítunk. Az újrakezdő helyzetet, amelyből kihullhat mindaz, amelynek aktualitás-hitében eddig éltünk és tevékenykedtünk.

Szép, hogy az írók olvasnak, de ez, ha valamikor, akkor most a magánügyük. Ha *ügyük* van, ha valamikor, akkor most az írás. Még ha lehetetlen is. Hogy ebbe már most beletizedelődünk, az biztosnak tűnik.

Ugyanis nekünk is olyan paradigmáknak ellenálló tesztek és vakcinák kidolgozásával kell foglalkoznunk itt és most, amelyekkel a vesztégár feloldása után karanténjainkból előmerészkedve előállhatunk, s amelyekről azt gondoljuk, hogy új

aktualitásuk okán érvényeset nyújthatnak a szintén „szerte nézett és nem lelé” kételyektől szédült, új életükbe kezdő olvasóknak.

Ezeket a tesztek és vakcinákat hogyan is ismer-ném. Csak azt tudom-érezem, hogy csak ezek előállításáról érdemes eszmét cserélni.

Budapest, március 17–18.²

JEGYZETEK

¹ Lengyel András: *Ignotus Hugó-tanulmányok, Modernizáció a pallérozódás és a barbarizálódás sodrában.*

² Az írásom elkészülte és megjelenése közti felgyorsult időt azért is tanácsos dokumentálni, mert ez volt a főnti gondolat- és szorongás-nyomjelző célja is: rögzíteni egy új korszak

kat olvasva, hogy a kiközzent időben hogyan szervezzem meg az életem – ahogy a feleségem keserűen bírálni szokott: „Mint egy *bazir* (sertés – a kifejezésnek héberül a kőserság okán vaskosabb a jelentése), mohón és habzsolón mindent akarsz egyszerre”) –, hogyan vegyek részt az engem nagyon is érdeklő izraeli választásokon, és onnan hogyan érjek minél előbb haza,

hogy levezényeljem a könyvfesztiválra való felkészülést-lapleadást, a négy könyv (az egyik közülük az enyém) leadását, amire november óta gyúrtam,

a két- vagy maximum háromhetes szabadságomat előre ledolgozva, noha a nyélbeütés végső fázisára bő másfél hónapom marad.

Az már Velencében kiderült, hogy Izraelben 14 napos karantén vár ránk. Talán megérné visszamenni busszal – ahogy jöttünk – Magyarországra, s onnan egy olcsó géppel Izraelbe repülni a karantént elkerülendő, mert a 14 napos fogság teljesen kilendít a feszes tennivaló-rendemből. Elvetettük, mert túl bonyolult lett volna megszervezni a módosítást az egyre kaotikusabb állapotokban, sőt még azon is izgulni kellett – az El Al nem volt hajlandó 24 órával a gépfelszállás előtt a *check int* kiadni –, hogy egyáltalán elindul-e a Tel-Avivba tartó gép. Azért feljutottunk, és mint kiderült: ez volt az utolsó Olaszországból fogadott repülő – amiért akkor még az olasz miniszterelnök nyilatkozatában igen megsértődött, a valóban szokatlan államok közötti gesztuson, ugyanis Netanyahu vezette be először az akkor még durvának minősülő gyakorlatot, hogy visszakézből letiltsa a járványgócból érkező re-

kezdését, amely várhatóan átrajzolja az emberiség történetét – persze magyar közegben, és a magyar értelmiségre háruló kihívásokkal, szorongásokkal. Ezért a történelemhez – sajtótörténelemhez, magyar szellemtörténethez – szorosan hozzátartozik magának az írásnak a sors(talanság)a is: a recepció, a hozzá tartozó „kulturális erőterekkel”.

A „Múzsza koronavírus idején” című cikkemet, utóbbi esszéim megjelenési fórumára, a *HVG online*-ra küldtem el, ahol azzal utasították el, hogy „hangütésben nagyon eltér a HVG-stől”. Majd az *Élet és Irodalom* nem válaszolt rá (noha az egómat féltreve kétszer is elpostáztam). A *Népszava*: „a szerkesztők egyöntetű véleménye szerint nem jó írás”. Az *Index*: „nem szoktunk konkrét közéleti apropó nélkül egyedi írásokat, glosszákat, tárcákat stb. megjelentetni.” Kissé jobbra (középre?) tartva: a *Mandiner*, nem válaszolt, noha egy állandó szerzője révén többször is rákérdeztem. S majd

a *24.hu*: „Kedves János, nem találtunk benne revelatívát, olyan eredetit és lényegeset, új állítást és tudást, amely a mi újságunk és a mi újságunk olvasói számára érdemessé teszi ezt a szöveget a közlésre.” A *Mérce* több mint egy hét után: „Elég sok cikket kell feldolgoznunk jelenleg, így még nem jutottunk el az Ön cikkéhez”...

A cikkemben csak illusztrációnak használt Trianon-probléma ezúttal elnyerte a maga mélységelességét: csak az egykori trianoni határokon túl támadt a fönti kételyek megosztására érdeklődés – mégpedig az írás megküldése után fél órával belül. S ez a magatartás-tett nemcsak a szerzőt töltheti el felszabadító megnyugvással, hanem magára a felvetett szorongás tárgyára is biztató sugárt vet: mégis lesznek fájdalmak, érzések, érdeklődések amelyek túlélnek az egy hónap alatt az egész világban szétszpriccelt katasztrófát.

pülőjáratokat – a már szájmaszkot viselő, javarészt síelésből visszatérő izraeliekkel, akik azt latolgatták, hogyan intézik el a munkahelyükkel a kéthetes karantén-kimaradást. Nem baj, legalább kiprobálom a home office-t (újabb koronavírus-kori fogalom és gyakorlat, amely egy amúgy is elharapódzó életformát tesz általánossá, feltehetően és szerintem sajnálatos, mert elszegényítően maradandó hatással), noha egy kontinensről arrébb, tizenöt év alatt is így vezényeltem Jeruzsálemből a *Múlt és Jövőt*, de akkor volt „dór oszlop”-helytartóm (Fenyő Ági) a terepen. S talán megírom a Trianon-antológiába kért cikket – az országcsonkítás és a magyar zsidók kapcsolatáról – Gyurgyák János összeállító és könyvkiadó kolléga számra, amiről a tennivalók kiáradása miatt – még nem bejelentve neki – magamban már lemondtam.

A tel-avivi repülőtér kevésbé volt dramatikus, mint a hírekből kitetszett, s csak az útlevéllenőrzésnél kérdezték meg, hogy honnan jöttünk? A válaszukat hova regisztrálták, azt a homály fedi, tény az, hogy a saját lábunkon s a saját magunk által rendelt taxival mentünk haza – tehát, ha véletlen koronavírusosak lettünk volna, akkor legalább a lakásunk ajtajának a magunkra zárásáig vígan fertőzhettünk volna. S igen lazán az Egészségügyi Minisztérium képviselői is csak azután érdeklődtek fogylétünk iránt néha telefonon, miután feleségem elkeseredetten tárcsázni kezdte a különböző segélyhívó számokat, hogy hogyan kaphat igazolást, amiért nem megy be másnap az iskolába dolgozni. Viszont a ház lakói tudták, honnan érkezünk, s a médiumoktól felizgatva ádáz figyelemmel követték minden lépésünk, s maguk ajánlkoztak, hogy a küszöbünkre teszik a megrendelt bevásárolni valót, nehogy ürügyet találjunk arra, hogy lehetünkkel

szennyezzük a levegőt. Feleségem igazgatónöje már Velencébe üzent, hogy be ne tegye a lábát az iskolába, én pedig azt latolgattam, hogy mikor érdemes megrendelni (és kifizetni) a hazatartó jegyet. S mind ez idő alatt annak a problémának a híreit figyeltük, hogy hogyan és hol szavazhatnak azok, akik karanténra ítéltettek, mert a harmadszorra nekifutó választás drámáját az új dráma – ekkor még a tragikomédia műfajában – a koronavírus világ- (akkor még csak európai) és izraeli vonatkozásai foglalták el. Ugyanis mind neofita állampolgárként – itt ugyanis vannak karakteres, azaz választásra készítő pár-

tok, ha programok itt sem igen, s ezért a szavazásnak van tétje – s nemkülönben eredendő riporter érdeklődésem okán nagyon is szerettem volna jelen lenni a választáson, ha már ennyit szenvedtünk érte. Ezért a megmérés szín pompás díszbemutatójáig – még ha az harmadszori újrázás formájában kínálta is magát – a hátizsákból az izraeli éjjeliszekrényre vándorló Heltai-könyvet nem nyithattam ki, mert a hosszú tévéműsorok és a tartalmaik megtárgyalása után az ágyban az okostelefon információinak kizsigerezése folyt az álomba zuhanásig. A szavazás három órát vett igénybe: a jeruzsálemi karanténosokat (héberül: *bidudos*okat) a Talpiot negyed egy állami hivatalának roppant parkolójába rendelték, ahol egy hirtelen felállított sátkomplexumban lehetett válogatni a tucatnyi párt közül, bonyolult regisztrációs, sorban állásos maszkos és kesztyűs, valamint külön biztonsági borítékos rituálé ellejtése során. (A közel ötezer szavazat feldolgozása viszont majd egy hétbe telt, még a választást követő napokon is izgalomba tartva az egy-egy pártszövetséghez tartozó parlamenti székek számát, mert azt a külön számolt és az egészhez hozzácsatolt-osztott-fosztott katonák, külföldről szavazók s új elemként a karanténosok voksai is befolyásolták – ugyanis két képviselői széken múlt a harmadszori patthelyzet, amely újabb hónapig tartó sorozat drámának adott alkalmat.) Ezúttal szó sem lehetett a választási ünnepről, mint októberben, amikor a plusz szabadnap igazi fesztiválhangulatot teremtett Jeruzsálemben, ahol mindenki ott vonult, pezsgett, szórakozott, mert az ajándékba kapott újrászó patt-nap nem volt elegendő egy weekendnyi külföldi vagy tengerparti kiruccanásra. A fásztó maszkos tortúra után az ember örült, ha visszatérhetett és kényelmesen elvackolódott karanténjában, hogy az akkor

még a dráma fő vonalát képező eseménysor végét a tévén követhesse.

A választás éjszakáján a pártok főhadiszállásain elhangzó beszédek csak én bírtam ki ébren – érdekes módon a bezártság (héberül: *szezer*) megnöveli az alvás hosszát –, de az ezt követő napoktól már a koronavírusé lett a vezető hír és szerep, lenyomva a politika önmagában is elernyesztő, mert szakadatlan csak önmagát ismétlődő fejleményeit. Ez a fejlemény, helyesen fejleménytelenység annyiban árnyalta a tragédia és komédia összekeveredését, hogy harmadszorra is döntetlen (héberül *téko*) helyzet alakult ki az egyre terjedő járvány (*magefá*) árnyékában, amelynek úgy-ahogy feloldására csak másfél hónap után került sor, egy vész- (*bérum*) kormány felállításával, amelynek indulatos fázisait – a legádázabb Netanyahu-ellenes újságírók és kommentátorok is elismerték: az ellenzéknek nem volt más programja, mint Netanyahu megbuktatása, s azért ennél valamivel többet lett volna tanácsos felmutatni – már itthon, az itthoni karanténom feloldását követően követhettem, az internet jóvoltából az Arutz12-en, s csak a *mezeq avir* (időjárás-jelentés) után tárgyalva ki a fejleményeket – csökökenő érdeklődéssel – feleségemmel Whatsappon.

A tizennégy napos izraeli karantén március 13-án járt le. Gondoltam, illik egy karanténmentes szombatot még itt eltölteni, mielőtt le(vissza)lépnék, annál is inkább, mert az összeczártság megtépázta a Velencében helyrerakott házi békénket – nem könnyű távházasságban élni, s tizenöt évnyi közös élet után sem eldöntve, hogy vajon hol lesz az, ahol majd „sírjaink domborulnak”? –; ő folyton telefonált kollegákkal, barátokkal, a kiterjedt családdal, miközben én folyamatosan próbáltam a *Múlt és Jövő* kiadványait menedzselni, szintén telefonon, Whatsappon és e-maileken, s mégis belefogtam a Trianon-cikkbe, amely nem kevés google-izást, kollegáktól információkérést igényelt, hiszen a könyvtáram nem volt velem.

Akkor sem ildomos azonnal a karanténból Budapestre sietni, ha ez az elválás csak két hétre szól. Hiszen azt latolgattuk, hogy a pészahot a feleségem Magyarországon töltse vagy én Izraelben – vajon mit mondanak erről a megbolydult repülőjegyárak, s hol, hány személyre kell vásárolni-főzni? A repülőjegyért ezért a karanténunk feloldását követő szombat kimenetelére foglaltam az El Al-nál, mert a Wizzair addigra felfüggesztette járatait „bizonytalan időre”. Aznap két gépet is indítottak, egy haj-

nalit és délutánit. A feleségem a hajnalit javasolta, mert gond nélkül ki tud vinni a reptérre – a tömegközlekedés teljesen bizonytalanná vált addigra –, a délutáni necces, hogy hányra végez az iskolában, ahová jelentős kihagyás után tér vissza. Mint az indulás napjára kiderült, ez az elővigyázatosság teljesen felesleges volt, mert elindulásom napjára bezártak minden izraeli tanintézményt óvodától az egyetemekig – és amúgy is a délutáni géphez kell kivinnie, mert a hajnalit az El Al lemondta, s áttett a következőre (szorongva vártam, hogy ez vajon elkerüli-e az előző sorsát?, és mint kiderült, ez volt az utolsó repülő Budapestre), amely így is jelentős késéssel tudott felszállni, mert a beszállókapunál ellenőrizték az útleveleket, s aki nem rendelkezett magyar úti okmánnyal, azt nem kevés vitaközös, sírás-rívás után visszafordították, és a csomagjaikat hosszú idő volt kibányászni a repülőgép gyomrából. A gépen – miután a helyemet elfoglalva még egy ideig volt térerő s ezért a repülőtér wifije szállította a kapcsolathálót, még búcsúzgattam a feleségemtől, illetve az itthoni munkatársaknak végre biztosan jelenthettem, hogy érkezem, s még újabb, pontosabban a meglévőket újra és újra átpásztázva, híreket facsarhattam ki az okostelefonból – végre elővehettem a könyvet.

Ebben az internetmentességben micsoda élvezet volt olvasni.

És igen, az első oldalak után megállapíthattam, hogy a szerencsém valóságos remekművel ajándékozott meg. Az *Álmok házá*nak nem sok köze van az I. világháborúhoz, csak a keretét adja, azt is a hátszobán, mint „tudós” osztályozásom a magyar I. világháborús regények esetében megállapította, hogy a magyar irodalomban frontregény nemigen született, a kevés időtálló mű a hátszobát és a fogásot érzékíti meg. A repülés három órája alatt micsoda szellemi kalandban lehetett ismét részem: mint egy nemes konyakot szürcsöltem, ízlelgettem, értékeltem a fantasztikusan kidolgozott mozzanatok egymásra épített puzzle-ját, a ragyogó, de a történetet tovább és tovább repítő és árnyaló figurák rajzait. S közben fel-felrévedtem a jelenbe: nem is tragédia az az újabb karantén, legalább olvasok. Először befejezem Heltait, utána talán előveszem – ezt azért az álmodozásban is merésznék gondoltam – Proustnak a nyárról nyárra halasztott *Eltűnt idő nyomában* című könyvét, amely az Atlantisz Kiadó jóvoltából már a végéig le van fordítva, ezért a nyolc kötet a budapesti és a jeruzsálemi lakásban is arra vár, hogy belekezdjek, bárhol leledzem is – érjen el egy elzáró helyzet (mint például vagy harminc éve is a gázálarcviselésre kötelező öbölháborúban), vagy valamelyik nyugodtabb nyáron, ami-

kor nagyregényeket szoktam olvasni, az utolsót: a diplomaosztás után Móricz Zsigmond *Tündérművét*.

Még a Ferihegyről hazafelé tartó gyorsjáraton is befaltam új felfedezésemből néhány oldalt, s csak a Kálvin téren tettem vissza az iroda-hátizsákba, meg is róva magam, hogy e rendkívüli könyvhöz nem méltó, hogy tömegközlekedési eszközön fogyaszszam. Pedig már a földre zökkenés után visszatért – sőt wifi sem kellett hozzá – az okostelefonba az információs és kommunikációs háló, de csak a vilamoson kattintottam föl a szelencéjét-zárkódját – eddig tartott Heltai Jenő és a Gutenberg-galaxis szövetségének minden külső körülményt kiküszöbölő hatása.

A megérkezés sem volt rutinszerű, mert a gépről leszállva azonnal egy elkerített helyiségbe tereltek bennünket – és megkezdődött a maszkaráda újabb felvonása: reptéri alkalmazottakkal, rendőrökkel, írkokokkal, akik fülbe kapaszkodó majompofa mögé rejtőzve vallattak és jegyezték fel adataimat. A regényben a nőről nőre, a gyermekkori ábrándkép-lány irányába vissza- és visszafele sodró mozzanatok, s nemkülönben növekvő csodálatom a szöveg megcsináltsága finom esztergáltságán, kivontak a kérdésasztalokat megcélzó tülekedésből – majd rám szólnak, ha sorra kerülök. Miután kitöltették és aláírátták velem a kérdőíveket több példányban is, szigorúan a lelkekre kötötték, hogy 14 napig ne hagyjam a lakást, amelynek bejáratára azonnal tegyem ki a járványveszéllyel riasztó mélyvörös tilalom-cetlit. „És hogyan kerülök innen haza? – kérdeztem, miután végeztünk a papírmunkával. – Ahogy akar, vagy tud – így a végtelen türelemmel az adataimat és körülményeimet regisztráló rendőr. – Autóbusszal és villamossal mennék. – Akkor menjen azzal! – Így az egésznek, s különösen a karanténnak semmi értelme. – Lehet, igaza van” – tárta szét a velem szemben ülő a karját. Mosolygott-e hozzá, vagy megróvóan lefelé görbítette a száját? – ezt nem érezkelhettem, a (front)vonalat a kötőfék-szajmaszk fedezéke mögül.

A közel egy hónapja elhagyott, s két héttel a tervezettnél hosszabb idő után visszafoglalt lakásban – mindent a helyén találtam, ahogy hagytam, ezen mindig meglepődöm, noha az ellenkezője ki is forgatna valómból – a könyvet az itthoni éjjeliszekrényemre helyeztem kihűlt, s bemelegítésre váró ágyam mellé, hiszen egy ilyen helyzet nem alkalmas még álomba segítő olvasásra sem. Inkább azzal az elkezdendő mondattal tessékelttem ki magam az ébrenlétből, hogy hogyan szólítom meg az olvasóimat, a közönségemet másnap a koronavírus-korszak – számomra – nyitányán? A terepen, ahol, bármilyen parányi is, de lehetőségem és vele felelősségem van.

Hiszen bármennyire is a digitális virtuáliában leledzzék az ember, mégis létezik – még? meddig? – a helynek szelleme. Sugárzása. A szónak, érzésnek, elhatározásnak helyhez és időhöz kötött súlya és helyi értéke, amit csak az adott hely fakaszt föl.

Igen, itt és most Budapesten, mi lesz a *Múlt és Jövővel*? Amelyhez hozzákötöttem a sorsomat, vagy az az enyémhez. Ezért jöttem vissza, noha tudtam – vagy csak sejtettem?: ebből elkeseredett veszekedések burjánzottak fel az esti *hadasot* (híradó) utáni Whatsapp-érintkezések alkalmával –, hogy oly bizonytalan, s ezért behatárolhatatlan ideig szakadtunk el egymástól – mert igenis, ennek tudatában hagytam ott a feleségemet, akivel illene jóban és rosszban együtt lenni, s mégpedig most a helyzet több szempontból is egyértelműen rossznak mondható –, hogy nem tudom, mikor engedi meg a koronavírus, hogy újra együtt lehessünk. Megérte-e ez a döntés? Ezt a kételyt most (és itt) hadd ne engedjem magamhoz: csak az dörömböl: mi lesz a *Múlt és Jövővel* ebben az új helyzetben? Elengedni a kezét, befejezni – akár könnyebbséget is nyújthatna. Ahelyett, hogy görcsösen a kezét fogva, szűnjön meg krónikus támogatás híján vagy: ez még valószínűbb, s még valóságközelibb, nincs, aki nívósan írja: éppen most, 2019-ben temettük el alkotógárdájának szinte a felét. S ügye – a magyar zsidó kultúra népszerűsítése – is egyre inkább kiperegni látszik az idők rostáján.

A koronavírus, amely nemcsak vállalkozások, munkahelyek, megélhetések ezreit söpörte el a felépésétől kezdve hatványozódó mértékben, a kultúra szövetében is hasonló pusztítást végzett. Igen, múlt időben. Akkor is, ha az áldozatokat – nem, mint naponta a koronavírusban elhunytakkal – nem most mutatják fel, hanem csak akkor szembeállíthatunk velük, amikor az élet visszatér a *so-called* normális kerékvágásba. Akkor kezdik majd írni a veszteségek krónikáját.

Másnap a piros cédulával megbélyegzett ajtó mögül a kollégáimmal – telefonon – végigvettük, hogy milyen eszközökkel, cégekkel lehet könyvet, folyóiratot terjeszteni. A Posta még működik, noha nehézkes az ügymenete, de nagy, sőt egyre nagyobb számban található kerékpáros, taxis kihordók. Az emberek, a mi közönségünk (akik velünk együtt védett korúak) egész nap otthonaikba zárva, olvasnivalóra szorultak. Ezt kell megszervezni! Kibérelni egy autót, és azzal járni a várost a kiadványokkal.

Meg is fogalmaztam, majd útjára is bocsátottam egy hírlevelet, amelyben felsaptam könyveink distributorának, s a közönségünket (háromezer címet, a visszapattanókat nem számítva) arra biztattam, hogy a közel 300 című könyvlistánkról kedvezmé-

nyes – nekünk és nekik is, mert a nagykereskedelmi és kiskereskedelmi ár-rés-láncot kihagyó – áron válogassanak-rendeljenek. A terjesztés-egymással érintkezés gondjaiba is igyekeztem bevonni őket: kértem, hogy írják meg nekünk ötleteiket, javaslatokat.

A felhívás minden válasz, azaz: érdeklődés nélkül maradt.

De nem volt idő az antiüzenet dekódolására, mert a MKKE-től kaptunk egy sürgős felszólítást:

„Kedves Kollégák,

Demeter Szilárd kormánybiztos megkeresésére kérem, hogy MA 18 ÓRÁIG SOS írjátok meg, hogy mely címeitekből, címenként mennyit és milyen árengedménnyel (minimum 50%-a) tudtok felajánlani közművelődési hasznosításra, lehet grátisz felajánlás is.

Demeter Szilárd a Libri-csoport, a Líra-csoport kiadóitól és a Könyvmolyképzőtől közvetlenül kért listákat, így a többiektől kérem a gyors választ.

Üdvözlettel,

Gál Kati”

Igen, ez a mentőöv: kölcsönös érdek. A karanténba zártak elfoglaltsághoz, kultúrához jutnak, mi pedig, kiadók, akik mögött szintén vajaskenyér-fogyasztásnak kiszolgáltatott emberek állnak, pénzhez jutunk a túléléshez. Dolgozhatunk a már sajnos évtizede amúgy is home office-sodott cellamagányunkban, ahol egy digitális gyártósorra önként egymást felfűzve, úgy állítjuk elő a terméket („tartalmat”), mint más a a bontott csirkét vagy az autót. Délután hatig... Még az ötletgazda nevében és intézményén sem volt idő eltöprengeni – helyes-e egy a magyar irodalmat egyetlen korporációba gyömöszölő újundok-akarnok hálójába csavarodni? Vajon ez az egész akció nem arra szolgál, hogy a beszippantandó kiadók kiszolgáltatottságáról jussanak adatokhoz? Mégis rögtön nekiálltam a lista összeállításának. Egy plusz kávé elkészítése, egy mosdóba kimenés is egy-egy könyvet akadályoz meg, hogy olvasóhoz jusson, s mi pedig némi készpénzhez.

Bekértem a raktárkészletünket. S címről címre szánkázva fontolgattam, hogy hány példány ajánlható fel? Hiszen a koronavírus lecsengése után is lesz élet, amikor a standokat meg kell tölteni. Minden kötethez mellékeltem egy rövid leírást, előke-restem az ISBN-számot, hogy ez ne akadályozza a raktárból a gyűjtőközpontba szállítást, rohanva kalkulálva a százalékon, hogy meglegyen a felajánlás gesztusa is. Egy óra hiányzott az S.O.S. határidőig,

s még mindig csak 40 kötettel készültem el a legalább 200-ból. (Örömmel konstatáltam, hogy jó néhány könyvünkől kifogytunk – ha majd lesz időm rá, elgondolkodnék néhány utánnomlásán is. „Ja, nem a koronavírus korszakában vagyunk? Lépj már egyszer ki az álmok házából!”) Jaj! Akkor csak jöjjenek a címek, darabszámok, és hozzátettem a kísérőlevélhez, hogy a részletesebb információkat hiánypótlás keretében egészítem ki.

Mint később megtudtam, voltak kiadók, aki az S.O.S. felhívásra csak ennyi munkát végeztek: egy mondatban jelezték, hogy a honlapjukon található összes mű 50%-os árréssel vihető. Ennyi. Nekik volt igazuk. (Én meg az írói, mert ez képzelgő mesterség, levetkőzhetetlen rossz szokását követve azt képzeltem el, hogy az így ajánlott könyveket különböző szakemberek, különböző típusú olvasóközösségek számára szortírozzák – és az ő csoportosításukat szerettem volna megkönnyíteni vagy befolyásolni.) Az S.O.S. riasztás után a projektet azóta is néma csend kíséri. A MKKE összegzése szerint ezen az úton 40 000 művet ajánlottak ki.

Az összeállítás buzgalmában, s mert nem kaptunk róla semmi visszajelzést, felbujtottam néhány újságíró kollégát, hogy hivatásos kérdezői mivoltában nézzen utána, mi lesz a kezdeményezés további sorsa? Ímmel-ámmal a *Klubrádió* és a *Népszava* rádőccent a témára, s megkereséseik alapján az derült ki, hogy a kormánybiztos, sőt a koronavírus-válságstábtagnak – ha igaz – az az elképzelése, hogy a vidéki családoknak juttatnának könyveket a faluházakon keresztül, mert azok a koronavírus dacára nyitva maradnak. Azért szúrom be a „ha igaz” tuskét, mert másfél hónap után az információkat begyűjtő ötletből nem lett semmi. S ami magát a tervet illeti, csak a régi kételyem horgasztotta föl, továbbra sem jutván dűlőre benne: az új és nyeretlen kultúrharcosok dilettantizmusa vagy leplezetlen cinizmusa nyilvánult-e meg benne?

S mindeközben Heltai Jenő könyve – a címe is megtelvéen új és aktuális jelentéstartalommal – ott maradt az éjjeliszekrényen félbehagyottan. A régi-új szokás, élmény felfedezése okozta lelkesedés a tennivalók robotjában ellobbant. Igaz, valamelyik éjjel, amikor egy-két óra alvás után egy fenyegető álm miatt felriadtam, s hiába fetrengtem, nem tudtam visszaaludni – ilyenkor reménytelen bármit is kifacsarni az internetből, hajnalig a kollégák nem dolgoznak sem Magyarországon, sem az egy órával előbb ébredő Izraelben, s már régen túl vagyok a *New York Times* hírein is –, a könyv után nyúltam, s becsületesen a reggeli fények megjelenéséig el is olvastam. A kompozíció, a gondolatok és érzések

egymásra épülése továbbra is lenyűgözött – micsonda regénypalota! –, de a varázs a nyirkossá vált párnán vesztett bódító röplüléséből. A világ, amelyből kiszabadított, mégis megcsáklázta az élmény szabad kiúszását a képzelet és álmok vizeire. Leginkább a magammal folytatott párbeszéd lehangoló kérdése: miért akarok könyvet ajánlani, eladni, vagy patetikusabban: általa a világot jobbá változtatni, amikor magam sem olvasok.

Valamit tenni kell!

Adni. Valamit. Vagy bármit. Adni: ellenérték nélkül. Csak ezáltal lehet túlélni. S ha az élet digitálivá szorult vissza, akkor ott. Hogy megmaradjon a kapcsolat, a híd a *Múlt és Jövő* olvasói és ügyének támogatói között, ha véget ér a koronavírus ideje.

De nem a korszaka. Az most kezdődött el. Amelyben minden más lesz, mint ami volt – s mégpedig a történelemben oly egyedien: nem egy folyamat elhúzódo eredményeként, hanem egy csapásra. Nem emberek, de a Természet csapására. S abban vajon megálljuk-e a helyünket? Nem mi, hanem az, amit képviseltünk, aminek a jegyében több mint egy emberöltőnyi idő óta dolgoztunk. Ha igen, ha nem: ez nem tőlünk függ. Ami igen, az az, ha ügyünket mégsem perzselte volna fel a koronavírus pusztító lehelete, készen álljunk a folytatására. Ennél többet nem tehetünk.

A harminc év alatt volt mit felhalmozni. Ezt apróztatni, adagolni, mint a kanállal beadott meleg húslevest, kétnaponta egy-egy könyv digitális hozzáférését felszabadítva hírleveleinkben és a vele párhuzamosan megjelenő Facebook-oldalunkon, hogy a kapcsolatunk mélyüljön vagy megmaradjon, hogy ne szippantsa magába a vírus dögletes forgószela. Ebbe fogtunk bele március 20-án – és most, amikor a sorokat írom, a 13. hírlevélnél tartunk. Meddig írjam a Koronavírus-naplót? A Damoklész kardja-korszaknak az egyik fő jellemzője a bizonytalanság, a veszélyhelyzet állandósulásának tudatba épülése.

Azaz: az ítéletet nem tudhatjuk, sőt: az eredményhirdetés idejét sem. Ez a „Műzsa” sors(talanság)a koronavírus idején”*. Meddig tart az egyoldalú elkeseredett kapcsolattartás, a kétnaponta írt napló, könyv-, cikk, video-, zeneajánlat-küldemények aranytartalékának – „message in a bottle” alapon fölléle? Vajon kézbe veszik-e, kidugaszolják-e a *Múlt és Jövő* régi-új üzenetét?

S az elég lesz-e ahhoz, hogy kiszabaduljunk – à la Zoom módban – a most lakatlanná vált szigeteinkről?

Nagybörzsöny–Budapest, 2020. április 25–30.